

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת בהר תשע"ב

להיות "אדם" אפשר רק ע"י התורה

שעוסק בתלמוד תורה" (אבות פ"ו מ"ב). מי שלא עוסק בתורה - משועבד לבריאה. מי שעוסק בתורה - הבריאה משועבדת לו. "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" (אבות פ"ג מ"ה), כי הבריאה כפופה לו, ולא הוא כפוף לבריאה. הבריאה נבראה לשרת את התורה ואת האדם שלומד תורה, כפי שמסביר ה"מסילת ישרים" (פרק א'), שלכן נתקבצו האבנים (ששם יעקב מראשותיו) למקום אחד, והיתה כל אחת אומרת, עלי יניח צדיק ראשו (רש"י בראשית כח, יא). כי האבנים נבראו לשרת את האדם, ולכן הן מבקשות למלא את תפקידן, שיעקב אבינו יניח עליהן את ראשו.

כשאדם מתמלא בתורה, הוא נהיה כביכול כסא כבוד לקב"ה. אנו אומרים בהלל: "מה לך הים פי תנוס, היךך תסב לאחור" (תהלים קיד, ה). מה גרם באמת לים לנוס, ולירדן ליסוב לאחור? אמרו חז"ל: "הים רָאָה וַיִּנָּס" - ראה ארונו של יוסף שכתוב בו וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה, ולכן גם הוא נס (זוהר ח"ב מט, א). ומה גרם לירדן ליסוב לאחור? - וְהָיָה כְּנוֹחַ פְּפוֹת רְגְלֵי הַכְּהֻנִּים נִשְׁאַי אַרְוֹן ה'... כְּמֵי הַיַּרְדֵּן - מֵי הַיַּרְדֵּן יִכְרְתוּן... וַיַּעֲמְדוּ נֹד אֶחָד (יהושע ג, יג). הירדן נקרע מפני ארון ה'. הרי שיוסף, שמקיים את התורה, זוכה לכך, שהארון שלו הוא כמו ארון הברית, כביכול. זהו צלם האלקים האמיתי, דבוק בדעת אלקים.

כל אדם נברא בצלם אלקים. אך מי שלא עוסק בתורה, מחשיך את צלם האלקים שלו. נאמר לנח, כשיצאו מהתיבה, וַיִּמְרָא אֲבָם וַחֲתָנָם יְהִיָה עַל פֶּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם" (בראשית ט, ב), ואנו רואים שלא תמיד זה כך. לא תמיד החיות הטורפות מפחדות מבני האדם. אומרת על כך הגמרא: "אין חיה רעה שולטת באדם, אלא אם כן נדמה לו כבהמה, שנאמר: נִמְשַׁל - כְּפַהֲמוֹת נִדְמוּ" (שבת קנא, ב; סנה' לח, ב). כשאדם לא עושה רצונו של מקום, הוא מקלקל את צלם האלקים שלו, ונדמה לחיות הרעות כבהמה. ממילא, החיות הרעות יכולות לשלוט בו. כשיש באדם צלם אלקים אמיתי, אז וַיִּמְרָא אֲבָם וַחֲתָנָם יְהִיָה עַל פֶּל חַיַּת הָאָרֶץ". הוא מושל על החיות. אבל אם הוא לא עוסק בתורה - הוא כבר לא מושל, אלא "נִמְשַׁל". החיות מושלות עליו. למה? מפני שהוא "כְּפַהֲמוֹת נִדְמוּ". הוא דומה לבהמה. אם היה עוסק בתורה, לא היה דומה לבהמה, והחיות הרעות לא היו מושלות עליו.

וכבר אמרו, שזהו הטעם לכך, שהעומר בפסח קרב מן השעורים, ואילו שתי הלחם בשבועות באות מן החיטים. "להורות, דבלתי התורה אנתנו כבהמות נדמה, שמאכלן שעורים¹... וכשקבלו התורה הוי דמות אדם לְהִנְה, ולכן קרבנם מן החטים, מאכל אדם" (ערוך השולחן או"ח סי' תפ"ט ס"ג). זהו גם ביאור

דמיון בין מנין שנות היובל וספירת העומר

אנו קוראים השבוע על ספירת שנות היובל - "וְסִפַּרְתָּ לָךְ שִׁבְעַ שְׁבֻעֹת שָׁנִים, שִׁבְעַ שָׁנִים שִׁבְעַ פְּעָמִים" (ויקרא כה, ח), ובשבוע שעבר קראנו על ספירת העומר - "וְסִפַּרְתָּם לָכֶם מִמִּקְרַת הַשִּׁבֻעַ מִיּוֹם הֵבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה, שִׁבְעַ שְׁבֻעֹת תְּמִילַת תְּהַיְיָנָה" (שם כג, טו).

דמיון רב קיים בין שתי הספירות הללו: בשתיהן סופרים שבע פעמים שבע - שבע שבתות שנים במנין שנות היובל, ושבעה שבועות בספירת העומר. כמו כן, ספירת העומר מסתיימת במתן תורה (בחג השבועות), וגם ספירת שנות היובל מסתיימת ביום הכפורים (שם כה, ט), שגם הוא יום מתן תורה (משנה תענית כו, ב), שניתנו בו לוחות שניות (רש"י שם). ספירת העומר מסתיימת בקול שופר של מעמד הר סיני (שמות יט, טז), וגם ספירת שנות היובל מסתיימת בקול שופר של תקיעת יוה"כ של יובל (ויקרא כה, ט). ספירת העומר מסתיימת ביציאה לחרות - "חֲרוֹת עַל הַלְחַת" (שמות לב, טז), אל תקרא חרות אלא חירות" (אבות פ"ו מ"ב) - וכן ספירת היובל מסתיימת ביציאה לחרות - שחרור עבדים וחזרת שדות לבעליהן (ויקרא כה, י).

ומכל מקום, למרות נקודות הדמיון, יש גם דבר שבו ספירת העומר וספירת שנות היובל הפכויות זו לזו. בחג השבועות - שהוא תכלית ספירת העומר - "הכל מודים דבעינן נמי לכם" (פסחים סח, ב). חייבים לשמוח בו באכילה ובשתיה. לעומת זאת, ביום הכפורים, שבו מסתיימת ספירת היובל - "תַּעֲנוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם" (ויקרא טז, כט). חייבים לצום. למה ההבדל הזה? - מסתמא בגלל חטא העגל. שבועות הוא מתן תורה לפני החטא, לכן נוהגים בו שמחה, ואכילה ושתיה. לעומת זאת, יום הכפורים הוא מתן תורה שאחרי החטא, לכן ביום הכפורים צריך לצום, כדי לכפר על החטא].

חרות על הלוחות

עכ"פ, כפי שהזכרנו, אחד הדברים המשותפים לשני זמני קבלת התורה הללו - שבועות ויום הכפורים - הוא, שבשניהם ישנה יציאה לחרות. ספירת היובל מסתיימת ביציאה לחרות - שחרור עבדים וחזרת שדות לבעליהן, וכן ספירת העומר מסתיימת ביציאה לחרות - "אל תקרא חרות, אלא חרות".

חירות ממה? יש אומרים, חרות ממלאך המות - שנתבטלה גזרת "כִּי בְיוֹם אֶכְלֶךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת" (בראשית ב, טז) - ויש אומרים, חרות משעבוד מלכויות (שמו"ר לב, א. ועי' גם מס' ע"ז ה, א). כי התורה מוציאה את האדם לחרות. "אין לך בן חורין אלא מי

האילנות שבשדה, פתחו כולן ואמרו שירה... עמד רבן יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו ואמר: ברוך ה' אלקי ישראל, שנתן בן לאברהם אבינו, שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה. יש נאה דורש ואין נאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, (אבל) אתה נאה דורש ונאה מקיים!" (חגיגה יד, ב)

וקשה לכאורה: בשלמא אם היה ר"א בן ערך דורש בהלכות שבת, או בהלכות שמירת הלשון, או בהלכות חסד - היה אפשר לומר עליו שהוא לא רק "נאה דורש", אלא גם "נאה מקיים". אבל מעשה מרכבה, שנוגע למעשי המלאכים העליונים, והכוחות העליונים שבבריאה - מה שייך כאן "נאה מקיים"?

נראה לתרץ כך: מעשה מרכבה אינו לימוד שכלי מופשט, שנועד להבין ולהשכיל את מידותיו של הקב"ה ותו לא, אלא הוא לימוד שיש ממנו השלכה למעשה. ההשלכה למעשה היא - לדמות את הצורה ליצורה³. לחנך את הלומד, שיתנהג גם הוא באותן הנהגות. אמנם בשר ודם לא יכול להיות כמו הקב"ה, וגם לא קרוב לזה, אבל עד כמה שאפשר - אדם צריך לדמות את מידותיו למידותיו של הקב"ה, להיות מרכבה לשכינה, כמו שאמרו חז"ל, שהצדיקים הם מרכבתו של מקום (רש"י בראשית יז, כב). רבי אלעזר בן ערך זכה להגיע לדרגה זו! הוא "נאה מקיים"! הוא לא רק בדרגת "אדם", אלא הרבה יותר מכך. הצליח לדמות עצמו לדמות אדם שבמרכבה העליונה!

הלומד ואינו מקיים חמור ממי שאינו לומד כלל

חז"ל אומרים: "אשרי מי שגדל בתורה, ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו" (ברכות יז, א). לא די להיות עמל בתורה, צריך גם לעשות נחת רוח ליוצרו, להתנהג בהתאם לתורה, ולחיות לפי התורה, כמו שאמרנו על ר' אלעזר בן ערך, שנעשה בעצמו מרכבה לשכינה. עושה חסד כפי שהתורה רוצה, מתפלל כפי שהתורה רוצה, ושומר שבת ושאר מצוות כפי שהתורה רוצה. לא די שעמלו בתורה, צריך גם שיהיה "עושה נחת רוח ליוצרו". אם אדם לומד תורה, אבל לא מקיים יפה, "נאה דורש" אבל לא "נאה מקיים", אז ח"ו עלול להיות ההפך, שהתורה תהיה לו סם המוות, במקום סם חיים. חז"ל אמרו, "פ"י דְבַר ה' בְּזָה וְאֵת מְצַנְתּוֹ הִפְרָ" (במדבר טו, לא) - זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (סנה' צט, א). והעונש על כך הוא - "הִפְרַת תְּפִרַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא, עֲוֹנָה בָּהּ" (במדבר שם). אם אדם יכול לעסוק בתורה והוא אינו עושה כן, זהו בזיון גדול לתורה. "פ"י דְבַר ה' בְּזָה". כל שכן אדם שעוסק בתורה ולא מקיים, זהו בזיון עוד יותר גדול! אתה כבר לומד תורה! אתה יודע מה ה' רוצה ממך! אז למה אינך מקיים?... זהו בזיון עוד יותר גדול לתורה! "הִפְרַת תְּפִרַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא, עֲוֹנָה בָּהּ".

בין ארבעת ההדיוטות שמנו חז"ל שאין להם חלק לעוה"ב, מנו את דואג ואחיתופל (סנה' צ, א). הם היו גדולי תורה, אבל לא קיימו אותה כמו שצריך. אחיתופל עזר למרד אבשלום, ודואג עזר לשאול לרדוף אחרי דוד. ממילא הקטרוג עליהם יותר גדול מאשר על שאר בני אדם. אולי היו עוד אנשים שרדפו את דוד, אבל לא הגיעו למצב כזה שאין להם חלק לעוה"ב. אבל דואג ואחיתופל, שהם

דברי חז"ל, שאמרו על הפסוק: "וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה'... וְאֵתָן צְאֲנִי, צֵאֵן מְרֵעִיתִי, אֲדָם אֲתָם" (יחזקאל לד, ל-לא) - "אתם קרויין אדם, ואין העובדי כוכבים קרויין אדם" (יבמות סא, א). כי אנו קבלנו את התורה, והגויים לא קבלו את התורה. ממילא חסר בשם "אדם" שלהם.

מתן תורה - בכל שנה מחדש

והנה, ידוע מה שבאר מו"ר הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל (ב"מכתב מאליהו" ח"ב עמ' 21), שהמאורעות שאנו מציינים בכל שנה, אינם מאורעות שהיו פעם בעבר ואנו עושים להם זכר, אלא הם מאורעות החוזרים על עצמם בכל שנה מחדש! למשל, כשאנו חוגגים את יציאת מצרים בפסח, אין פירושו של דבר שאנו חוגגים מאורע שהיה בעבר, לפני שלשת אלפים ושלוש מאות שנה, אלא אנו חוזרים ממש לאותה נקודת זמן שבה יצאו אבותינו ממצרים, ויציאת מצרים מתרחשת בה מחדש! בכל שנה מתחדשת יציאת מצרים בחג המצות, בכל שנה מתחדש מתן תורה בחג השבועות, וכך בכל שאר המועדים. אנו חוזרים אפוא בכל שנה מחדש למעמד הר סיני, ומקבלים את התורה מחדש²! אמנם איננו רואים מחדש את האש ואת הברקים ואת קול השופר כמו שראינו בפעם הראשונה, אבל בכל זאת, עלינו לדעת, שמתן תורה וכל מה שנתלוה אליו, מתרחש במידה מסויימת בכל שנה מחדש.

ראיה לדבר זה, שבכל שנה חוזר מתן תורה ומתרחש מחדש - מדברי הגמרא במסכת שבת. הגמרא אומרת, שאין להקיז דם בערב שבועות. למה? שכשעמדו ישראל לקבל תורה, יצא רוח (שֵׁד) ששמו 'טיבוח', ואם ישראל לא היו מקבלים את התורה, היה ח"ו טובח את כל עם ישראל. ועל כן, אומרת הגמרא, אין להקיז דם בערב שבועות, כי שעת סכנה היא (שבת קכט, ב). וקשה לכאורה: מה נוגע לנו היום, שֵׁד שהיה לפני שלושת אלפים ושלוש מאות שנה? הרי ב"ה קבלנו את התורה, ומאז אנו מקיימים אותה, ואם כן איזו סכנה יש כאן? אלא מוכח מכאן, ששד זה מתעורר בכל שנה מחדש! בכל שנה אנו צריכים לקבל את התורה מחדש, וממילא בכל שנה בערב חג השבועות, אנו נמצאים במצב של קִדְם מתן תורה, ושכביכול יש ספק אם נסכים לקבל את התורה, או לא. לכן, בכל שנה ושנה ישנה סכנה מצד אותו שד, ולכן אסור להקיז דם בערב חג השבועות גם בזמן הזה! [נמשום ערב שבועות גזרו חז"ל שלא להקיז אף בשאר ערבי ימים טובים (שבת שם. ועי' שו"ע או"ח סי' תס"ח סי' ובמשנ"ב שם)].

כל שנה צריכים אפוא להרגיש מחדש את מתן תורה. לקבל אותה מחדש בחג השבועות, ולהרגיש שעולים מדרגת בהמה לדרגת אדם.

לדמות הצורה ליצורה

ואולם, מעל דרגת אדם, יש גם מדרגה גבוהה יותר. הגמרא מביאה: "מעשה ברבן יוחנן בן ערך זכאי שהיה רוכב על החמור והיה מהלך בדרך, ור' אלעזר בן ערך מחמר אחריו... פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה המרכבה ודרש, וירדה אש מן השמים וסיבבה כל

אבל בין זה ובין זה חייבים מדינא - ולא רק ממנהג - לשמוח באכילה ושתייה בשבועות, ולא רק בלימוד התורה. אפילו מי שהתורה חביבה עליו במיוחד, ורוצה רק ללמוד - חייב גם לאכול ולשתות בחג השבועות. אין מי שאוהב את התורה יותר ממה רבינו, ובכל זאת, גם משה רבינו היה חייב ב"לכם" בחג השבועות. "הכל מודים דבעינן נמי לכם". צריך גם שמחה גופנית בחג השבועות, באכילה ובשתייה.

מספרים על ה"דברי חיים" מצאנו זצ"ל, שלמד פעם בליל חג השבועות במשך כל הלילה, אחר כך התפלל שחרית, אמר הלל ואקדמות, שמע קריאת התורה, התפלל מוסף, הכל כנהוג, ואז - לאחר התפלה - אמר לחסידיו: נו, עד כאן 'חציו לכם'! עכשיו צריך לקיים 'חציו לשם'!... כי את ה"חציו לכם" הרגיש שקיים בלימוד! זהו התענוג שלו! עכשיו נותר רק לראות, שבאכילה יתקיים החיוב השני, של "חציו לה". שהאכילה תהיה כלי להראות באמצעותו את שמחתנו בקבלת התורה, ולא כלי לסיפוק צרכי הגוף ותאוותיו. "שלא נצטוינו (ביום טוב) על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל"⁵ (רמב"ם הלכ' יו"ט פ"ו ה"כ). אשרי מי שמרגיש כך, שהלימוד הוא ה"לכם" שלו. אבל גם מי שמרגיש כך, צריך לקיים חציו לה, להראות שגם הגוף שמח בקבלת התורה, ולא רק הנשמה.

בשבועות מתחדש הכח של מתן תורה שלפני החטא, שזוהי שלמות גדולה. אמנם אנו "מלאי עון", כפי שאומרים בוידוי של יוה"כ, אבל יחד עם זה, בשבועות אנו נמצאים במצב של מתן תורה קודם החטא, בשלמות גדולה. הקב"ה יעזור, שנזכה לקבל את התורה בשמחה, ונזכה לעלות לרגל ולהקריב את כל הקרבנות שצריך להקריב, בשלוש הרגלים ובכל ימות השנה, במהרה בימינו, אמן.

גדולי התורה, והם רודפים את דוד, הם מגיעים למצב שאין להם חלק לעוה"ב. התורה, כמו שהיא סם חיים, היא גם סם המוות. אם משתמשים בה שלא כראוי, היא הופכת להיות סם המוות. גם על חלק מהמלכים אמרו חז"ל שהיו גדולים בתורה. ירבעם ואחאב ומנשה, אמרו חז"ל שהיו גדולי תורה, אך לא הלכו בדרך הנכונה, ולכן אין להם חלק לעוה"ב (סנה' שם). דווקא מפני שהיו גדולי תורה, התורה הפכה לקטרוג עליהם.

צריך א"כ להיות "גדל בתורה", ללמוד תורה ולהבין שהיא חיינו ואורך ימינו בלימוד, אבל גם במעשה, שיהיה נאה דורש ונאה מקיים. חז"ל אמרו, שתלמיד חכם שקורא ושונה, ומכבד את הוריו ואת רבותיו, ודיבורו בנחת עם הבריות - הרי זה קידש את השם, והקב"ה אומר עליו: "יִשְׁרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר" (ישעיהו מט, ג). אבל מי שלומד ושונה ואינו מכבד את רבותיו ואינו מכבד את הבריות, אז להפך, הרי זה מחלל את השם (יומא פו, א). צריך שהלימוד שלנו יהיה לימוד של קידוש השם, ולא ח"ו להפך. שהתורה תהיה אושר אמיתי, ולא סם המוות ח"ו.

לימוד ליל שבועות - מנהג; אכילה ושתייה בשבועות - חיוב גמור

כפי שהזכרנו כבר, "הכל מודים בעצרת דְּבַעֲיָנָן נמי לכם" (פסחים סח, ב). למרות שלגבי שאר ימים טובים נחלקו תנאים האם אפשר לקיים בהם את שמחת החג באופן של "כולו לה" - בלי אכילה ושתייה - בשבועות הכל מודים שצריך גם "לכם"! "מאי טעמא? - יום שניתנה בו תורה הוא" (שם). ביום כזה, אי אפשר לשמוח בלי אכילה ושתייה.

ושאלו על כך, שלכאורה היה צריך להיות להפך! יום שניתנה בו תורה, היה צריך להרבות בו בתלמוד תורה, ולא באכילה ושתייה! אבל התירוץ הוא, שאם היינו רק לומדים בשבועות, היינו באמת מראים בזה שאנו נכנעים לרצון ה' ומקיימים את התורה. ה' רצה שנלמד תורה, ואנו יושבים ולומדים. אבל לא זה מה שרוצים אנו להראות בחג השבועות. אנו רוצים להראות בחג השבועות, שאנו שמחים בתורה שקבלנו! אמנם התורה ניתנה לנו כעול על צוארנו (רש"י ר"ה כח, א), אבל זהו עול מתוק מדבש, שאנו שמחים בו, ולא עצובים בו, ח"ו. לכן "הכל מודים בעצרת דְּבַעֲיָנָן נמי לכם", "שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו" (רש"י פסחים סח, ב), "ואינה עליו כעול על צוארו" (חידושי רבינו דוד שם)⁴. לכן חייבים לשמוח גם באכילה ושתייה בחג השבועות, ולא רק בלימוד התורה.

ובכל זאת, הרי נהגו בישיבות, ולא רק בישיבות, ללמוד בליל שבועות כל הלילה; להראות דבקות בתורה, ושמחה בתורה. יש אומרים, שמתקנים בזה את מה שקרה במתן תורה, שהקב"ה בא לתת את התורה, ומשה רבינו היה צריך להוציא את העם לקראת האלקים מן המחנה, כי היו ישנים במטותיהם, ולא השכימו לקום לקראת מתן תורה (פרקי דר"א פמ"א). לכן "חסידים הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה... לתקן זה" (מג"א בהקדמה לסי' תצ"ד). מי שיכול לעשות כך - מה טוב. ומי שאינו יכול - לא יכול.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

- ¹ כפי שאמרו חז"ל על קרבן סוטה - שגם הוא בא מן השעורים (במדבר ה, טו) - "כשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה" (משנה סוטה יד, א). ומבואר בזוהר (ח"ג צז, א), שגם קרבן העומר הוא בבחינת קרבן סוטה; שכן קרבן העומר - כקרבן סוטה - מברר ומרחיק מישראל את טומאת מצרים שדבקה בהם, [שעבודה זרה שעבדו במצרים היא בבחינת אשה שמעלה מעל באישה], וקרבן העומר מאביד טומאה זו מן העולם, בבחינת "וְצָבְתָה בְּטָנָה וְנִפְלְאָה יִרְכָּה" (במדבר ה, כז), וממילא נשארת כנסת ישראל נקיה וזכאית לחזור לבעלה, ולהדבק בשכינה הקדושה ביום חג השבועות, בבחינת "וְאֵם... טְהִרָה הוּא - וְנִקְתָּה וְנִינְרְעָה זָרַע" (שם, כח). ועי' עוד בזוהר (שם), שספירת העומר היא בבחינת ספירת ז' נקיים, שבהם האשה נטהרת לבעלה. [וכתב ב"עקידת יצחק" (פרשת אמור, בענין ספירת העומר), שמטעם זה אין מברכים שהחיינו על מצות ספירת העומר, "לפי שהימים האלה לשלמי הבחינה הם ימי צער", היות ובימים אלו ישראל "דחויים מב'א אל המעמד הנבחר והקדוש הוא, להזדווג עם אלקיהם המקריבם אליו תקרובת אהבה ונדבה כהקריב חתן את כלתו", וא"כ "איך תברך שהחיינו האשה המגורשת מבית תענוגיה מספר ימים? אדרבה! קינה מיבעי לה"!] .
- ² איתא בילק"ש (יתרו רמז רע"א): "אמר הקב"ה לישראל: בְּנִי, הֲיִי קוֹרִין אֶת הַפְּרִשָׁה הַזֹּאת (=פרשת מתן תורה) ככל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה". ועי' "העמק דבר" דברים טז, יב!
- ³ "תכלית בריאת האדם שנעשה בדמות וצלם, היתה לדמות צורה ליצרה, כביכול, להתדמות לו בכל דבריו" (של"ה שער האותיות אות הקו"ף - קדושת האכילה אות א').
- ⁴ ועי' רמב"ן על הפסוק שנאמר במתן תורה: "וַיִּחְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ" (שמות כד, יא), שכתב: "וטעם וַיִּשְׁתּוּ - שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה", ע"ש.
- ⁵ ועי' בטור (או"ח סוף סי' תקכ"ט) כיצד היא השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל.